

Länsstyrelsen
Jämtlands län
Naturvård
Göran Eriksson
063-146272

Beslut
Datum
2005-08-03

Dnr (anges vid skriftväxling)
511-3728-05

Beslut över Långsidbergets naturreservat

Uppgifter om naturreservatet

Reservatets namn:

Långsidberget

Kommun:

Härjedalen

Fastigheter

Fåssjö 5:11

Lägesbeskrivning:

Området är beläget cirka 15 km sydost om Ytterhogdal

Kartor:

Ekonomiska kartan 16F 6-7 c-d

Väggkartan 164 Kårböle

Foto Håkan Attergaard. Kolticka/Gloeophyllum carbonarium.

Areal:

300 ha

Sitecode i nätverket

Natura 2000:

SE0720306

Förvaltare:

Länsstyrelsen

Beslut	2
Syfte	3
Bakgrund (<i>beskrivning av naturreservatet</i>).....	4
Motivering (<i>motiv till skydd och prioriterade naturvärden</i>).....	5
Kulturhistorik	6
Hotbild	7
Natura 2000	7
Skötsel och Förvaltning	8
Ärendets beredning	8
Inskränkningar och föreskrifter	8
Föreskrifternas ikraftträdande	10
Brand	10
Jakt	10
Yttrande från remissinstanser	10
Hur man överklagar	11

Beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) att förklara Långsidberget som naturreservat med föreskrifter och skötselplan enligt nedan. Reservatet har den avgränsning som framgår av heldragen linje på bifogad karta och med de gränser som slutligen utmärks i fält.

Naturreservatets namn skall vara **Långsidberget**

Syfte

Syftet är att med ändamålsenliga skötselmetoder i en dynamisk framförhållning återskapa en varierad brandpräglad beståndsstruktur i ett skogslandskap som annars kommer att bli helt grandominerat. Med detta menas att genom en varierad periodicitet med återkommande bränder bevara de typiska växt- och djursamhällen som är karaktäristiska för denna livsmiljö i gynnsamt tillstånd.

Med gynnsamt tillstånd menas att det skall finnas och kommer att fortsätta finnas en tillräcklig stor livsmiljö för att arternas populationer skall bibehållas på lång sikt, speciellt med avseende på de enligt EU:s artdirektiv utpekade arterna tjäder, järpe, spillkråka, tretåig hackspett samt vedlevande insekter som slät tallkapschongbagge/ *Stephanopachys linearis* och grov tallkapschongbagge *Stephanopachys substriatus*.

Även andra för området förekommande typiska arter och livsmiljöer som är lämpliga indikatorer på reservatets bevarandestatus skall inom ramen för naturliga processer och successioner bibehållas. I området är för närvarande 36 rödlistade arter hittills funna. Livsmiljöerna för samtliga dessa arter skall ha gynnsamt tillstånd. Merparten av samtliga funna arter är kopplade till död ved i olika former.

Förhindrandet av naturliga bränder i tidigare kontinuerligt brunna tallområden och granens starka invandring komplicerar tillvaron för arter beroende av senvuxen gammal tall, torrträd och lågor av tall. Död tallved av rätt kvalitet och mängd skall därför kontinuerligt finnas för brandgynnade insekter och hotklassificerade kryptogamer knutna till detta substrat. Viktiga strukturer i detta sammanhang är även förekomsten av en tillräcklig stor mängd brandskadade träd.

Syftet harmonierar även med det av riksdagen fastställda miljökvalitetsmålet ” Levande skogar” om att brändernas påverkan på skogarna bibehålls. Samma kvalitetsmål talar också om innebörden av att skogsekosystemets naturliga funktioner och processer upprätthålls. För att nå detta kvalitetsmål för de talldominerade områdena skall vissa delar av reservatet naturvårdsbrännas. Syftet med bränningen skall vara att återinföra branden som störningsfaktor med målsättningen att återskapa unga successionsstadier, tillfredsställande föryngring av tall samt en viss mängd död ved av tall. Åtgärden är en viktig garant för att i framtiden bibringa området viktiga tallsubstrat som annars riskerar att gå förlorade genom fri utveckling.

Syftet med naturreservatet är även att området i en länsstrategi skall ingå i en större värdestrakt tillsammans med andra näraliggande brandpräglade områden. Planer finns på att i samarbete med andra aktörer i en framtida gemensam bränningsplan utföra naturvårdsbränningar inom denna värdestrakt. Upprepade naturvårdsbränningar i Långsidberget kommer därmed att på landskapsnivå bidra till att minska isoleringsgraden mellan värdefulla nyetablerade framtida brandfält i regionen.

Friluftsliv som grundar sig på allemansrätten skall kunna bedrivas i hela reservatet.

Bakgrund

Beskrivning av naturreservatet

Långsidbergets högsta partier i västra delen når ca 440 m.ö.h. och de lägre delarna i öster ca 270 m.ö.h. Berggrunden består av fin - medelkornig Rätangranit med inslag av vulkaniter. Dominerande jordarter är sandiga moräner. Terrängen är kraftigt kuperad med branta sluttningar och delvis blockrik, främst i de västra och centrala delarna, och betydande arealer kan betecknas som tekniska impediment. Mot öster är terrängen något beskedligare med inslag av småbäckar, fuktsänkor och sumpskogspartier med omväxlande lövbrännor, grandominerade brandrefugier och relativt ordinär produktionsskog.

Området har brunnit flera gånger, senast omkring 1920, i varierande omfattning. Det finns t.o.m. spår efter en mindre brand (ett par tusen m²) i mitten av 1990-talet. På flera ställen finns lövbrännor eller numera grandominerade partier med utdöende lövsuccesion. Stående och liggande rester av grov bränd tall / *Pinus sylvestris* finns spridda inom området, lokalt rikligt. Även i fuktigare grandominerade delar finns rikligt med lågor och död ved.

Skogen är till övervägande del flerskiktad med stor åldersspridning. Några representativa tallar i bergsluttningens norra del har provborrats och de var 275 resp. 265 år. Enstaka tallar har uppskattats till uppemot 500 år. Grovt bedömt finns brandljud i ca 2/3 av de levande tallarna och brandljud förekommer även på gran / *Picea abies*, björk / *Betula sp.* och sälg / *Salix caprea*. Lokalt finns partier med gamla tallar, torrakor och gamla grova tallågor av urskogskaraktär. På andra ställen finns extremt grova avverkningsstubbar som spår efter dimensionsavverkning eller "uppstädning" efter brand. Boniteten är mycket varierande, allt mellan mycket hög och impedimentmarker.

Blandskog, tall- eller grandominerad med varierande lövinslag, är med ca 165 ha den dominerande skogstypen. Ca 100 ha utgörs av barrskog, vanligtvis talldominerad, varav ca 20 ha på hällmarksimpediment. De ca 20 ha som fortfarande är lövskog, björk med stort inslag av asp / *Populus tremula* och sälg lokalt t.o.m. aspdominerad, är de lövbrännor där granen ännu inte har tagit överhanden. Endast ca 5 ha är trädbevuxen myrmark och ingen av myrarna är mer än drygt 1 ha stor.

Området är i ringa omfattning påverkat av modernt skogsbruk. Ingreppen inom området inskränker sig till ca 500 m skogsbilväg som skär in från områdets östra kant, en mindre gallring i anslutning till skogsbilvägen och en kortare traktorväg vid vägslut. Spår efter dimensionsavverkning och städning efter brand förekommer men i betydligt mindre omfattning än normalt. Övrig påverkan är de skogsbilvägar, hyggen och kraftledning som till 3/4 utgör den yttre avgränsningen.

Vegetationstyperna är vanligtvis blåbärstyp - lingontyp, i block- och hällmarkspartier övergående till lavrik typ och i sluttningarnas nedre delar, i fuktsänkor och bäckmiljöer förekommer örttyper med t.ex. skogsfru / *Epipogium aphyllum*, skogsnycklar / *Dactylorhiza maculata ssp. fuchsii*, trolldruva / *Actaea spicata* och ormbär / *Paris quadrifolia*. Stort örtinslag även i flera av lövbrännorna med bl.a. liljekonvalj / *Convallaria majalis*, nattviol / *Platanthera*

bifolia ssp., harsyra / *Oxalis acetosella*, vispstarr / *Carex digitata* och kovaller / *Melampyrum pratense* och *M sylvaticum*. Knärot / *Goodyera repens* förekommer i påtagligt stor omfattning i lämpliga miljöer.

Cirka 3 km SO om Långsidberget ligger ytterligare ett av länsstyrelsen planerat naturreservat, Råtjärnberget-Djupdalsberget (191 ha). Objektet har liknande brandpräglad skogsstruktur.

Foto: Göran Eriksson. Skötselområde A 1

Motivering

Motiv till skydd och prioriterade bevarandevärden

Det historiska utnyttjandet av Jämtlands skogar i sen tid har inverkat negativt på dagens skogslandskap och dess förutsättningar för bevarandet av biologisk mångfald. Framför allt gäller detta för stora talldominerade skogsarealer i Härjedalens kommun som får anses vara mest påverkat i länet av storskaligt skogsbruk. Den alltmer ökande fragmenteringen av skog i landet har bidragit till att många skogslevande arter nu är nationellt hotade. Långsidberget har dock kvar karaktärer och strukturer som dessa skogslevande arter behöver. Exempel på detta är fläckvis rikliga förekomster av stående och liggande död ved av tall och gran, äldre asp samt en varierad topografi.

De mest exklusiva artfynden är dock knutna till gammal grov och bränd liggande tallved. De två första fynden av kolticka (*Gloeophyllum carbonarium*) i Europa gjordes här 1997 respektive 1999. Även kritporing (*Antrodia crassa*) som här förekommer på flera ställen, är knuten till detta substrat. Fyndet av liten aspegelav (*Collema curtisporum*) på asp utvidgar artens utbredningsområde väsentligt.

Ovanstående beskrivna arter är en populationsrest kopplat till substrat som skapats av kontinuerliga bränder. Förhindrandet av bränder i sen tid men som tidigare skapade nya successioner i landskapet kopplat till brända träd och lövbrännor har bidragit till att arter knutna till dessa företeelser fått en alltmer begränsad livsmiljö. Det tyngsta motivet till skydd är därför att möjliggöra en start för riktade skötselåtgärder för att återskapa sådana livsmiljöer och viktiga substrat för dessa organismgrupper.

I reservatet finns den prioriterade naturtypen **Västlig taiga** enligt EU:s habitatdirektiv och området är ett bidrag till det europeiska nätverket "Natura 2000". Området är förtecknat enligt 7 kap. 27 § miljöbalken. Länsstyrelsen har därmed ett ansvar enligt detta direktiv att säkerställa att gynnsamt tillstånd bibehålls eller återställs för utpekade livsmiljöer och arter i enlighet med bestämmelserna i 16-20 § § Förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken (1998:1252). Området har stor betydelse för bevarandet av den biologiska mångfalden i regionen och Länsstyrelsen gör bedömningen att områdets naturkvaliteter endast kan bevaras och utvecklas genom riktade skötselåtgärder.

Totalt har 36 rödlistade arter påträffats i området fördelade på kategorierna starkt hotade, sårbara och missgynnade. Ytterligare 37 arter förekommer under kategorierna mindre allmänna, sällsynta och signalarter. Sammanlagt 73 arter som av olika skäl är i behov av ett skydd eller riktade skötselåtgärder. Det föreslagna naturreservatet har även ett stort zoologiskt värde genom den äldre skogens speciella livsmiljö för främst fågelfauna och vedlevande insekter. De planerade naturvårdsbränningarna kommer dessutom att ytterligare skapa livsrum för ett antal idag hårt trängda brandberoende arter.

Områdets naturvärden och skyddsbehov måste även bedömas utifrån dess geografiska belägenhet. Skyddsvärda skogsområden av denna karaktär är uppseendeväckande och svåra att finna i en av skogsbruk annars så starkt påverkad länsdel som Härjedalens kommun.

Kulturhistorik

Inga kända forn- eller kulturlämningar finns registrerade i fornlämningsregistret inom det föreslagna naturreservatet. Enligt Lantmäteriets arkiv, akt 47, Ytterhogdals socken, genomfördes laga skifte för Känne bys alla ägor år 1876. Långsidberget i byns utmarker tilldelades nummer 2 och herr riksdagsman Magnus Jonsson står som ägare. I delningsbeskrivningen är marken öster om Långsidberget upptagen som tallmo. Längs med bäcken mellan Östertjärnen och Gårdstjärnen var det slätter. En del områden på inägan är upptagna som gamla svedjor. Före laga skifte tillhörde Känne, Viken nr 9, 19 och 20.

Enligt Jonas Norrbys sammanställning, *Skattehemman och bondesläkter i Ytterhogdal ca 1600-1940*, var det en finne som startade uppodlingen i Känne. Ur kyrkböckerna, dödboken, från 1765 citeras: "Kiänne, Grels Gustavssons hustru, Carin Månsdotter afsomnade d. 14 Maiji, sedan hon 1 år varit besvärad af bröstvärk och andtäppa, 52 år 4 månader". Därefter flyttade Grels från Känne och brukandet övertogs av bönder från Viken.

Hotbild

Uppenbarligen har delar av området med relativt jämna mellanrum utsatts för naturliga bränder. Frånvaron och förhindrandet av naturliga bränder är ett hot mot många brandberoende arter och framtida bevarandestatus i reservatets brandpräglade delområden. Granens fortsatta invandring med efterföljande vegetationsförändringar utgör ytterligare ett hot mot ett bibehållande av de talldominerade delarna av den västliga taigan genom svårigheten för tall att föryngras sig. Frånvaron av brand och granens konkurrenskraft är inte bara ett hot mot utvecklingen av flerskiktade tallskogar utan förhindrar även etableringen av nya lövsuccessioner. Ytterligare ett hot mot tall- och lövföryngringar är det kraftiga betet från älg. Om inga radikala förändringar sker kan man räkna med en ytterligare framtida försämring för den biologiska mångfalden kopplade till dessa skogstyper.

Natura 2000

Följande naturtyper som ingår i habitatdirektivet i Natura 2000 finns representerade i området.

Västlig taiga (9010, prioriterad naturtyp) 287 ha

Örtrik granskog (9050) 8 ha

Skogbevuxen myr (91D0) 5ha

Ingående arter enligt EU:s artdirektiv : A 104 *Bonasia bonasia* Järpe.
A 108 *Tetrao urogallus* Tjäder. A 241 *Picoides tridactylus* Tretåig hackspett.
A 236 *Dryocopus martius* Spillkråka

De bägge skalbaggarna slät tallkapuschongbagge/ *Stephanopachys linearis* och grov tallkapuschongbagge *Stephanopachys substriatus* är förtecknade enligt EU:s artdirektiv. Slät tallkapuschongbagge/ *Stephanopachys linearis* är funnen i närheten av reservatet efter en riktad inventering som gjordes under 2004. Om naturvårdsbränningen som skall utföras under 2005 löper tillfredsställande finns stora chanser att bägge dessa skalbaggar kan kolonisera det nybrända området efteråt.

Foto: Tomas Rydkvist. Slät tallkapuschongbagge/S. linearis. Larv och fullvuxen individ

Skötsel och förvaltning

Med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer länsstyrelsen de kvalitetsmål och riktlinjer som framgår av den till förslaget hörande skötselplanen.

Ärendets beredning

Långsidberget uppmärksammades under naturvärdesinventeringen "Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker 1999" där ett 50-tal deltagare med specialkunskaper inom olika organismgrupper deltog. Riktade artinventeringar har även utförts av Bert Andersson vid flera tillfällen 1995 – 1999 och av mykologen Malte Edman 1998. Under 2001 hotades området av avverkning. Efter samråd mellan länsstyrelsen och dåvarande ägare Sveaskog AB kunde avverkningen stoppas och ett förslag på avgränsning för reservatsbildning gjordes samma år. Skogen värderades under hösten 2001. Hela reservatsområdet ägs idag av staten genom Naturvårdsfonden. Området har av Länsstyrelsen föreslagits att ingå i nätverket Natura 2000 (EU:s nätverk av skyddsvärda områden). Under vintern 2003 utfördes gallringar i de delar som skall naturvårdsbrännas. Entreprenör vid åtgärden var Sveaskog.

Inskränkningar och föreskrifter

För att tillgodose syftet med naturreservatet förordnar länsstyrelsen i enlighet med 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att följande skall gälla i reservatet.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att förfoga över mark- och vattenområden inom reservatet

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det förbjudet att:

1. Uppföra helt ny byggnad.
2. Anlägga väg eller parkeringsplats
3. Anlägga radiomast, luft- eller markledning
4. Bedriva täkt av berg, sten, grus eller torv, borra, spränga, gräva, schakta, utfylla eller tippa
5. Dika, dämna eller vidta vattenreglering
6. Fälla växande eller döda träd, ta bort eller upparbeta vindfällan/död ved eller utföra annan skogsvårdande åtgärd.
7. Plantera in för trakten främmande växt- eller djurarter
8. Framföra motordrivet fordon i terräng.
9. Upplåta området för militär verksamhet eller idrottstävling
10. Placera ut saltstenar i anslutning till källor

Ovan angivna inskränkningar under A skall inte utgöra hinder för reservatsförvaltaren att genomföra den skötsel som skall utföras enligt till beslutet hörande skötselplan.

Utan länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

1. Sprida ut kalk på land eller vatten

2. Uppföra nya älgstorn

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om skyldighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose ändamålet med reservatet, nämligen:

1. Utmärkning och information om reservatet
2. Anläggande av informationstavla på plats som anges i fastställd skötselplan.
3. Undersökningar av markslag, växt- och djursamhällen samt specifikt utpekade arter enligt redovisning under rubriken dokumentation och uppföljning i till beslutet hörande skötselplan.
4. Skogliga åtgärder som naturvårdsanpassad röjning, gallring, naturvårdsbränning eller ringbarkning av träd enligt skötselplan för att bibehålla eller utveckla områdets naturvärden.

C. Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet (gäller även markägare och innehavare av särskild rätt).

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det förbjudet att:

1. Elda, förutom på särskilt angivna platser
2. Fånga, störa eller skada däggdjur, fåglar, grod- och kräldjur, liksom att skada deras bo och lekplatser eller samla ägg
3. Fälla levande eller stående döda träd samt upparbeta liggande död ved i syfte att elda
4. Klättra i boträd eller medvetet uppehålla sig närmare rovfågelbo, lya eller gryt än 100 m
5. Göra åverkan på mark, block eller växtlighet, torrträd eller annan död ved
6. Plocka och samla in naturprodukter (tex. vedsvampar, lavar och mossor) med undantag för bär och matsvamp
7. Insamla evertebrater, t.ex. skalbaggar och landmollusker
8. Framföra motordrivet fordon i terräng inom hela området
9. Snitsla spår, anordna orienteringskontroller eller anordna tävlingar
10. Anlägga skoterled

Punkt C2 utgör inget hinder för utövande av jakt. Punkt C8 utgör inte heller något hinder för terrängtransport av fälld älg. Detta förutsätter att fordon med lågt marktryck används och att lämpligt körstråk för uttransport väljs.

I samband med naturvetenskapliga undersökningar i samband med uppföljning av bevarandestatusen enligt EU:s habitatdirektiv kan Länsstyrelsen meddela undantag från ordningsföreskrifterna under C.

Utän Länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att i näringssyfte organiserat utnyttja området.

Utan Länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet för skolor och institutioner att regelmässigt utnyttja området för att utföra naturvetenskapliga eller andra undersökningar.

Föreskrifternas ikraftträdande

Ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken träder ikraft tre veckor efter det att de utkommit från trycket i länets författningssamling

Brand

Långsidberget uppvisar brandspår efter ett flertal tidigare bränder. Under 2004 gjordes en brandkronologi i området av Umeå universitet, Anders Granström. Denna brandkronologi var baserat på korsdatering av tre olika tallsubstrat. Undersökningen resulterade i en brandserie med spår efter 18 olika bränder mellan år 1270 och senaste brand 1920. Kortaste intervallet mellan två brandtillfällen var 9 år (1682-1691). En brandplan för området finns beskriven i bifogad skötselplan. Förberedelser för en första naturvårdsbränning i reservatet har redan påbörjats genom en gallring av gran i vissa delar av området under vintern 2003. Naturvårdsbränningen är planerad att utföras under 2005. Därefter är det tänkt att naturvårdsbränningar skall utföras i olika omgångar i övriga delar av reservatet med en bestämd brandrotation.

Uppkommer spontan brand i reservatet skall släckningsåtgärderna endast utföras för att begränsa risken för eldens spridning till omgivande markägares skogsfastigheter. I så stor utsträckning som möjligt skall denna brand få brinna fritt inom reservatets gränser. Vid spontan uppkommen brand i reservatet bör dock kommunens räddningschef så snabbt som möjligt kontakta ansvariga på länsstyrelsens naturvårdsfunktion för samråd i släckningsarbetet.

För att åtgärda släckningsinsatser om en spontan brand skulle uppstå skall en släcknings- och bränningsplan ha upprättats av förvaltaren i ett tidigt skede i samråd med den lokala räddningstjänsten. Förvaltaren ansvarar dock för att en sådan bränningsplan utarbetas med lämplig kartsnitt och med brandekologiskt väl underbyggda rekommendationer angående begränsningslinjer, släckningsmetoder, kritiska geografiska lägen med mera. Här anges noga var en spontan brand kan få brinna och där släckningsmetoderna bör vara så skonsamma som möjligt under förutsättning att fara för annans egendom ej äventyras.

Jakt

Under pågående jakt i reservatet skall jakträttsinnehavaren följa gällande lagar och förordningar rörande jakt samt övriga för naturreservatet gällande föreskrifter. Upplysning till allmänheten om datum för jakt skall av jakträttsinnehavaren anslås på reservatets informationstavla.

Yttrande från remissinstanser

Länsstyrelsen eftersträvar så stor delaktighet och förankring som möjligt inför reservatsbildning. Härjedalens kommun och Skogsvårdsstyrelsen är bland de remissinstanser som svarat på utsänt *förslag till beslut* och inte haft något att erinra.

Enligt 27 § verksförordningen skall Länsstyrelsen göra en konsekvensutredning över de föreskrifter som riktar sig mot allmänheten vid bland annat naturreservatsbildning. Länsstyrelsen finner att de aktuella föreskrifterna endast innebär en marginell begränsning för allmänheten.

Kungörelsedelgivning skall ske enligt 17 § delgivningslagen.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet (bilaga 5).

I handläggningen av detta ärende har även jurist Jon Paulsson och byrådirektör Håkan Attergaard deltagit.

Maggi Mikaelsson
Landshövding

Göran Eriksson
Naturvårdshandläggare

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Översiktskarta
3. Skötselplan
4. Skötselplankarta
5. Hur man överklagar

Länsstyrelsen
Jämtlands län
Naturvård

Sändlista

Statens Naturvårdsverk, 106 48 Stockholm (3 ex)
Härjedalens kommun, Medborgarhuset, 842 80 Sveg
Lantmäterimyndigheten Jämtlands län, Östersundskontoret
Skogsvårdsstyrelsen, Mellannorrland, Skedom, 881 92 Sollefteå
Skogsvårdsstyrelsen i Sveg, Dalagatan 12, Box 102, 842 22 Sveg
Boverket, Box 534, 371 23 Kalskrona
Sveriges geologiska undersökning, Box 670, 751 28 Uppsala
Vägverket, Region Mitt, Box 186, 871 24 Härnösand
Jämtland-Härjedalens naturvårdsförbund, Box 595, 831 27 Östersund
Östersundsposten, Box 124, 83 122 Östersund
Länstidningen, 831 89 Östersund
Länskungörelserna
Naturvård (5 ex.)